سجُ ترِيءَ هيثان

Title: Sij Tireya Haythan (Sun under the Palm)
Genere: Poetry
Author: Tanveer Abbasi
First Edition: 1977, Published by Nazar Sons (Limited), Hosh Mohamad Road, Hyderabad Sindh
Typesetteing: Sarmad Abbasi, August 2009
Typesetting Software: ArabTex (copyrighs, Klaus Lagally)
Copyrights: All writings of Tanveer Abbasi are copyright free as long as his writings are produced in the original form

ٽائيٽل : سجُ، تريءَ هيٺان
ليکڪ : تنوير عباسي
پهريون ڇاپو : 1977 نذر سنس (لمٽيڊ)، هوش محمد روڊ، حيدرآباد
ڪمپوزنگ : سرمد عباسي، آگسٽ ٢٠٠٩ع
سافٽوير : عرب ٽيڪ (Arabtex)
حق واسطا : ڪليل

تنوير عباسيءَ جي لکڻين جا حق ۽ واسطا (copyrights) هن جي انساني اصولن مطابق کليل آهن. تنهن هوندي بہ هن جي ڪتابن کي وري ڇپرو ڪرڻ ۽ مناسب قيمت تي ماڻهون تائين پهچائڻ ۾ اڃا ڪافي ڪم بچيل آهي.

ڪتاب جي ڇپرائڻ ۾ هڪ مشڪل ڪم ان جي ڪمپوزنگ آهي. ان لاءِ هن ڪتاب جي ڪمپوز ڪيل ڪاپي بہ سڀني لاءِ کلي رکي آهي. هي پورو ڪتاب پي ڊي ايف (pdf) جي صورت ۾ انٽرنيٽ تي موجود آهي.

ڪنهن بہ پرنٽنگ پريس، پبلشر يا فرد کي کلي اجازت آهي تہ هو هن ڪتاب کي شايع ڪري. مان صرف اها اميد ڪندس تہ جيڪي دوست هي ڪتاب وري ڇاپيندا سي اها بہ ڪوشش ڪندا تہ تنوير جون تحريرون ماڻهون تائين مناسب قيمت ۾ پهچن. هنن تحريرن کي وري ڇپڻ ۽ انهن کي ورهائڻ جي لاءِ ڪنهن کي بہ ڪنهن کان اجازت وٺڻ جي ڪا ضرورت ناهي.

هي ڪتاب مون عرب ٽيڪ (ArabTex) ۾ ڪمپوز ڪيو آهي. مان پروفيسر **ڪلس لگالي** (Prof. Klaus Lagally) جو تمام گهڻو ٿورائتو آهيان جنهن نہ صرف دنيا کي عرب ٽيڪ جهڙو سافٽ وير بنا معاوضي ڏنو پر ان ۾ سنڌي بہ شامل ڪئي آهي.

مان **امداد حسينيءَ** جو بہ تمام گهڻو ٿورائتو آهيان جنهن مونکي اها اجازت ڏني تہ سندس لکيل مهاڳ هن ڪمپوز ڪيل ڇاپي ۾ شامل ڪيان ۽ ان کي سڀني جي لاءِ انٽرنيٽ تي رکان.

سرمد عباسي.

This book was typeset using ArabTex a typesetting system written by Klaus Lagally. I am grateful to Prof. Lagally for making this system freely available for everyone to use. Documentation, copyrights and other information on ArabTex can be found at the following website:

http://www.informatik.uni-stuttgart.de/ifi/bs/research/arab_e.html

Sarmad Abbasi

A Note About Copyrights

The poetry and all the writings of Tanveer Abbasi are copyright free. Any one is free to publish his writings as long as they do not modify, change or alter his writings.

This particular typesetted version is also copyright free. The pdf file of this document is available at:

http://www.tanveer-abbasi.org

Any publisher, printing press or individual is free to make copies or republish this work and distribute it.

I am thankful to **Imdad Husaini** who has graciously given me permission to include the original preface written by him in this open version of the book.

In case, anyone plans to publish this book in high volume, I would be grateful to assist them in reformatting of this document.

Sarmad Abbasi

سجُ تريءَ هيٺان

(شاعري)

تنوير عباسي

ايسي باني بوليئي من ڪا آپا کوءِ،
اپنا من سيتل هوئي، اورون ڪو سک هوءِ.
(ڀڳت ڪبير)

الطاف

شوكت

جي نالي

ڪوتا مارڳ - پٿون پير

ڪوتا مارڳ تي پٿون پيرن سان هلندي، رندن مٿي رت هاٽا پيرا ڇڏيندي، تنوير ٻُچ دڳ لتاڙي آيو آهي. ”جوت جلندي رهي“ (شعر) کان ”اجان به جاڳندا رهو“ (ص ٢٧) تائين تنوير جا ڪيترائي ساٿي يا ته موٽي ويا آهن يا ماڳهين دڳ ئي پلجي ويا آهن، تڏهن تنوير نه رڳو اجان ٽڪو ناهي، پر وک وڌائي رکڻ وارو اُتساهه پريو لهجو ڪٿي آيو آهي- ۽ اها اُتساهه ڏارا ”رڳون ٿيون رباب“ ۽ ”شعر“ کان ويندي ”سچ تريءَ هيٺان“ تائين ڦلجي پيئي آهي. اُنهيءَ کان ورجاءُ مقصد مور ڪونهي، چاڪاڻ ته نئين-لوڪ-ڪلاسيڪل يگ ۾ اهائي اتساهه ڌارا ڏوڪيندي وهي رهي آهي. تنوير روايتي ورجاءِ کان پاڻ وانجهيل رکيو آهي. تنوير جي شاعري اُنهيءَ بند ڪمري جي شاعري ناهي، جنهن ۾ ڪوريئڙن پنهنجا ڄار اُٽي ڇڏيا آهن ۽ ڪنهن موضوع جي مک جهٽڻ جي اوسيئڙي ۾ آهن. تنوير جي شاعري کليل ميدانن جي شاعري آهي. نيارن پنڌن ۽ پيچرن جي شاعري آهي، لتاڙيل رستن تي پير ڏرڻ جو هو ڪڏهن به قائل ناهي رهيو:

جن تي ڪوئي پيرو ناهي سي ئي منهنجا چارا آهن
(ص ٩٤)

رائي ڪي رت سان رڱي ڪنهي ڪرڻ جو ساهس اڃا منجهس وساڻو ناهي:

اڄ ڪٿي اڳتي هلبو
رڄ پلي ڏئي دلبو
هلڻو آهي هيڪاندو
رڻ ۾ کهڙو مانجهاندو
(ص ٦٧)

تنوير جي شاعري ”ٻيلاين“ سان اُهو ٻول آهي، جنهن کي پارٽ ڪارڙ سمورا ڏپ، وهم ۽ وسوسا پور پور آهن. اعليٰ مقسد کي ماڻڻ لاءِ هو ڪنهن سان به، ڪٿي به، ڪڏهن به ٺاهه ڪرڻ لاءِ تيار ناهي. ڏاڍ ۽ ڏهڪاءَ جي هن دور ۾ جڏهن ته ٻوٿن تي ٻوٽاڙا چڙهيل آهين، تڏهن تنوير قلم جو سيل ۽ ست قائم رکندو آيو آهي، ۽ اهو ڪو معمولي ڪارنامو ڪونهي: هو ڪنهن مصلحت خاطر قلم کي ميز جي خاني ۾ بند ڪري، ان کي تالو ڏيئي، ڪنجي سمونڊ ۾ نٿو اڇلي؛ پر هو قلم کي علم بڻائي سيني ڦريل ۾ دٻڙاٽيل ماڻهن جي سرن جي مٿان تاڻي ٿو ڇڏي:

علم آهي جنهن هيٺ هيسيل دٻايل
ڏتاريل ڏڪاريل اچي نيٺ مڙندا
انهن جي اميدن جا گل نيٺ ٽڙندا
اسانکي قلم جو قسم آ
اسانجو قلم محترم آ
اسانجو قلم هڪ علم آ
(ص ٧٣)

تنوير sadist ناهي. نه ئي هو self-imposed پيڙائون پڙهندڙ تي مڙهي ٿو نه ئي هو چڙوچڙ هجومن جي وات ۾ ڪوڪلي نعري بازيءَ جي اوٽ ٿو گهڻي. تنوير پنهنجي لفظ لفظ سان ڪرو ۽ سچو آهي. تنوير جي اندر مان شعر ائين ڦٽي ٿو نڪري، جئين ٽٽڻ مان ٽِڃ جو گوهو- اڇو اجرو ۽ مقدس:

چڻ ته ڏينهون ڪو ڪليو
چڻ ته ڦٽيءَ آ منهن ڪڍيو
(ص ١٠٠)

تنوير سُرن، ۽ رنگن جو ڪوي آهي. هن جا سُر ڌيما ضرور آهن پر ٽٽل ڪٿي به ناهن. تنوير جا سُر ست جي سَريءَ ۾ پوتل آهن، ۽ انهن ۾ اجهل رواني آهي:

اڌ اونـڌاهـي اڌ سـوجـهـرو
ڏيـهـا ڏيـهـا سـاز
اڌ چـپ اڌ آواز
(ص ٧۴)

تنوير وٽ پوپٽن جي پرن جا رنگ آهن:

شعر لکان ٿو
ڄڻ مان ڪو پوپٽ پڪڙيان ٿو
(ص ٨٦)

تنوير جي شاعريءَ ۾ هئڊو رنگ (اُداسي) ضرور آهي، پر ڪارو رنگ (نراسائيءَ) هُن وٽ ڪٿي به ڪونهي. (ڪيڏاري ۾ به نه) وٽس گهور انڌيرن ۾ به وڄ جا وراڪا آهن:

جرڪيو اهڙيءَ ريت
اوندهه ۾ ڄڻ ڪا ڪنوڻ
منهنجو روشن گيت
(ص ٧٥)

تنوير جي شاعريءَ ۾ هئڊو رنگ (اُدَاسي) ضرور آهي، پر ڪارو رنگ (نراسائيءَ) هُن وٽ ڪٿي به ڪونهي. تنوير جا چارا ٻېر جي ٻور سان چانيل ضرور آهن، پر اها ' ماڳ ' ڏان ويندڙ واٽ ئي ته آهي:

چٽيو ٻېر جو ٻور
چارو پيلو ٿي ويو
پوءِ به وڃڻو ڏور

(ص ٧٦)

ڏينهن - رات جي وچ تي هڪ ليڪ آهي: شام هرويرو به من ۾ اداسي پري ويندڙ ص ١٨ جي رچنا 'عڪس' ۾ به شام جي تاري جو ايرڻ، اُداسيءَ کي جهڪو

ڪريو ڇڏي - ۽ سمورو ڏيان ڳوناٽي شام جي مٽر-رنگ عڪس ڏانهن ڇڪجي تو وڃي:

ڳاڙهاڻ وٽن تي ڇانئي آ،
هُو شام جو تارو نڪتو آ،
۽ ٻارن راند ڦٽائي آ.
(ص ١٨)

ان رچنا ۾ تنوير ڪاريگريءَ ۽ مهارت سان 'مٽر رنگ جوت' عڪس ڪي جهٽيو آهي. شفق سنگ دز، ڏنارن جي جهونگار، ٽلين جو سنگيت، سڀ الڳ الڳ هوندي به پاڻ ۾ رمل تا پاسن، ۽ رنگ، سر ۽ روشنيءَ جي اٽت جي تسلسل سان، تاثر جي وحدت قائم ٿيندي وڃي:

ڪانڊيون ڪاٺيون چُلهه منجهه ٻرن،
۽ تئو اُنهن تي ڪِلي پيو،
ڪي ڪومل هٿ گهڙين ماني،
۽ چوڙيون ڇڻڪن ڇن ڇن ڇن.
(ص ١٨)

هتي هڪ ڳالهه چٽي ڪري ڇڏيان ته تنوير کي سُريلي شاعر (Lyrical Poet) سڏڻ مان سگهن آهوجا جي اها مراد پٽيءَ ڪينهي، ته ڪو تنوير جي شاعريءَ ۾ سُر معنا تي ڇانئجي ويا آهن، ۽ معنا پس منظر ۾ هلي ويئي آهي.

نئين شاعري جي ست رنگي سُر-ريکا ۾ تنوير جو ڪهڙو ۽ ڪيترو رنگ آهي، اهو ته هڪ الڳ موضوع تي سگهي تو؛ پر سگهن آهوجا، تنوير جي شاعريءَ جي هڪ اهم ڳڻ ڏانهن اسانجو ڌيان ڇڪايو آهي، درصل اهو سنڌي ٻوليءَ جو ڳڻ آهي، ۽ اهو ڳڻ آهي ٻوليءَ جي سُر-لتا:

مدر مدر هئي سانت ائين جڻ ڪي ئي ساز چڙيا
توسان نينهن ٽيا
(ص ١٠۴)

تنوير ڏاڍيءَ ساڃاهه سان سنگيت-ميه لفظن کي لڙيءَ ۾ پوتو آهي. پر اهي مڪيل چڪيل يا ready made هرگز ناهن. نه ئي تنوير انهن کي ٺيل ٺڪيل گهاڙيٽن (forms) ۾ فٽ ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي:

يا ڪنهن واڇوڙي کي پنهنجي مٽ ۾ بند ڪريان ٿو
شعر لکان ٿو (ص ٨٦)

تنوير ڏاڍي ساڃاهه سان سنگيت-ميه لفظن کي لڙيءَ ۾ تنوير کي پڙهڻ سان اهو ويساهه ٿو جاڳي ته 'لفظ' کي جيڪڏهن من جي سچائين سان ڇهجي ته اهو سُر ٻڻجي سگهي ٿو:

وقت جي لهرن تي هر جڳ ۾،
لڙهندي رهندي لات،
اسان لئه موت نه آهي مات
(ص ۴٨)

ڪهڙيون ڪهڙيون ڳالهيون منهنجي ڳوڙهن ساڻ ڳڙيون
اکڙيون ڪين اڙيون
(ص ٥١)

هڪ وڏي شعر جي حيثيت ۾ ، ٻوليءَ جي اُنهيءَ ڳڻ سان تنوير جي ڄاڻ سڃاڻ تمام گهري ۽ پراڻي آهي، پر هو ان کي هڪ هٿيار طور ڪتب آڻي ٿو، ڇلڪندڙ ڪوڪلن لفظن جي ميٽ ڪٺي ڪرڻ ۾ هن جو ڪوبه چاهه ناهي. تنوير وٽ ٻوليءَ جي اهميت صرف هڪ واٽ، هڪ وسيلي واري آهي ۽ بس. ۽ ان جي ڪارائتي ۽ بامقصد واهپي جي اهميت کان تنوير پوريءَ ريت باخبر آهي:

جتي گهڙون ات آهي گهيڙ
جتان وچون آهي واٽ
جتي ٻرون ات آهي لاٽ
جتي ويجون چوڌر چمڪاٽ
هر ڪنهن بن ۾ پنهنجي بوءِ
چلي پوي ٿي چپرين چاٽ
(ص ٥٥)

تنوير جي شاعريءَ ۾ سر ۽ معنا هڪٻئي ۾ لين ٿي ٿا وڃن. لوڪ-ڪلاسيڪل شاعريءَ جي گهري اپياس، ڪلا جو بنيادي ڪاريہ سان سچي رهڻ، ۽ تجربي جي لڳاتار جو کم کٽڻ سان ئي اهو ڪارنامو سرانجام ڏيئي سگهجي ٿو:

ڏسي مٽيءَ جو مان
فلڪ حيران ٿيو.

تارازي جي هڪڙي پر ۾
وجهجن ٻئي جهان،
ڳرو انسان ٿيو.
(ص ٢٩)

تنوير ڪي اسين انساني عظمتن جو شاعر چئي سگهون ٿا. هن جي اندر ۾ انسانذات لاءِ چاهہ جو اٿاهہ ساگر آهي:

پاڻ تہ پيار وندبيندا آهيون.
(ص ٢٦)

هو وقت جي لهر تي لڙهندڙ ڪک پن نہ آهي، پر هو وقت جي لهر تي هڪ امر لات پرواهہ ڪرڻ تو چاهي. ائين هُن هر جُڳ ۾ هيو آهي. ڪالهہ بہ هن ائين ئي ڪيو هو، ۽ اڄ بہ هو ساڳئي اتساهہ سان، اُنهيءَ امر لات سرجڻ جا جتن ڪندي سپائي جي نراڙ تي ڪا امر ريک اڪيرڻ تو چاهي:

مستقبل جو ڪاتب آهيان
منهنجي هٿ ۾ لوح و قلم آ
(ص ٦٦)

پر ڪالهہ ۽ اڄ ۾ فرق آهي. ڪالهہ ’لکيو منجهہ للاٽ‘ هو. آڄ جو مسيح، اڄ جو سقرات پنهنجو مقدر پنهنجي هٿ سان لکي رهيو آهي. سچ جي مان رکڻ لاءِ ڪالهہ هو منصور جي روپ ۾ سوريءَ چڙهيو هو. عيسىٰ بڻجي صليب تي لڙڪيو هو. سقرات جي حصي ۾ وهہ-وٽو آيو هو. هوشوءَ چاتيءَ تي گولي کاڌي هئي. پر اها ڪالهہ جي ڪٿا آهي - ۽ اڄ:

مون هٿ ۾ بندوق کنئي آ
منهنجي جهوليءَ ۾ هي بم آ

هاڻي آءٌ نہ سوليءَ چڙهندس
هاڻي تنهنجو وارو آهي
(ص ٦٦)

آسماني صحيفن جو نزول هاڻي ناهي ٿيڻو. نہ ئي ملائڪ هيٺ لهندا. ڪوبہ نبي نہ ايندو. انسان کي پاڻ پنهنجو مسيحا ٿيڻو پوندو ۽ پنهنجي دکن جو دارون ڪرڻو پوندو. انهيءَ سچ ۾ اٽل ايمان هوندي، تنوير جڏهن ماڻهوءَ کي ايڏو نبل ۽ ويساهہ وسوڙيل، وهمن ۽ وسوسن جي ڄار ۾ چوڪنيو بدل ڏسي ٿو، تڏهن هڪ خالق جو پنهنجي تخليق لاءِ ڏک جاڳي ٿو پوي:

مون توکي هٿ ڏنا
ان لاءِ تہ ڪم ڪرين
۽ تون انهن هٿن کي
گهڙيءَ گهڙيءَ ۽ هر ويلي
دعا جي لاءِ ڪٽين

(ص ۱۰۵)

جنگ، انسان جو انسان هٿان ڏي پئماني قتل عام جو پيو نالو. پوءِ اها ڪهڙي بہ مقسد نالي ۾ لڙي ويئي هجي. انسان، جيڪو خلقٺهار جي سڀ کان اعليٰ تخليو آهي ص ۱۰۹-۱۰۸ واري رچنا، ان جي موت جو آفاقي نوحو آهي:

مات ٿياسين تون ۽ مان
مات ٿي انسانيت
سر جهڪائي شرم کان
بيٺي آ رحمانيت

(ص ۱۰۹)

ڪيڏارو

ڪيڏاري جي رت-ريکا کي تنوير هاٺوڪي يگ تائين ڪٺي آيو آهي. 'شعر' ۾ چيپل ڪيڏارو ۴ مارچ جي جوڏن کي سلام هو. ' سچ ترِيءَ هيٺيَان ' ۾ چيپل ڪيڏاري جو داستان ٿيون سنڌالاجيءَ جي سڙٺ سانحي بابت آهي:

رسالو سڙندو ڏسي، مرڪيو پٽ جو گهوٽ،
سڙي نہ سهندي سنڌڙي، چڙهندي ويندي چوٽ،
ڳيرو ڳاڙها گهوٽ، جنهن لئہ سر صدقي ڪندا.

(ص ۳۰)

اُنهيءَ سانحي ڪانپوءِ سڄي سنڌ جاڳي پيئي هئي. ۽ ان سُجاڳيءَ سنڌي قوم ۾ پنهنجي علم ۽ ادب، ٻوليءَ ۽ سڃاڻپ جي بچاءُ لاءِ پاڻ ارپڻ وارو جذبو پيدا ڪيو:

شعلا شعلا چوطرف،
روشن ٿي وئي راهه،
مڇ ٻري ۽ مرڪي سنڌ. (ص ٣١)

۽ ماڻ جي پڄاڻان سنڌ ۾ ٻيو ڪوڙ جو سانحو ٻه، اسان جي اکين آڏو ٿي گذريو آهي. اهي اتهاس جون ٻه اهم ڪڙيون زنجير نه ٻڻجي سگهيون ته اها هڪ الڳ ڳالهه آهي. ڪيڏاري جو داستان چوٿون شهيد عبدلرزاق سومري جي عقيدت ۾ چيل آهي، جنهن جو خون لئي مٽي ڪيو ويو، پر ان شهيد جي ريٽي رت-سڀنڌ امر آهي:

سر گهوريو جنهن ديس تان، مري نه سگهندو سو، (ص ٥٤)

بند ڪمري جي گهٽ ۽ ٻوسٽ ۾ ، (جنهن ۾ ٻاهر متحرڪ ڏيک، اولهائين شيشي مان ڏسي سگهجن ٿا، سواءِ سڄ اپڙڻ جي، ۽ ٻاهر رنگ آهن بنا خشبو جي، ٽارين تي ٽپ ٽپ ڪندڙ پکيڙن جي لات شيشي کي اورانگهي نٿي سگهي) تنوير ڪي پڙهندي، ائين پاسيو جڻ هوا جو سڀنڌت تازو جهوٽو تاڙيون طاق پٽي تن من مهڪائي ويو هجي:

اوچتو ڪنهن حرڪتي ڇوڪر
ڪٽي پٿر هنيو.
شيشو ڀڄي پيو،
خشبو اندر ڏوڪي وئي.
(ص ٩٢)

- **امداد حسيني**

عڪس

هـوءَ رئـي اُڏاٽـي رسـتن تـي،
هُـو ڳـوٺن ڏي ڏڻ مـوٽن ٿـا.

دز رنگ شـفق سـا ڳاڙهـي آ،
ٻـڌجي جهـونگار ڏنارن جـي،
سنگيت ٽلين جي ساٿ ڏئي،
هـوءَ رئـي اُڏاٽـي رسـتن تـي.

سج اڏ ٽُـٻيءَ ۾ آيـو آ،
ڳاڙهـاڻ وڻن تـي ڇـانـئـي آ،
هُـو شـام جـو تـارو نـڪـتـو آ،
۽ ٻـارن رانـد ڦـٽـائـي آ.

ڪانڊيون ڪاٺيون چُلهه منجهه ٻرن،
۽ تـئـو اُنهـن تـي ڪِلي پيـو،
ڪي ڪومل هٿ گهڙين ماني،
۽ چوڙيون ڇڻڪن ڇن ڇن ڇن.

چونئرن جي ڇت مٿان دونهون،
اُپ ڏان ويـو وٽ ڪائـنـدو ـ

تون بي انت

تون بي انت،
مان بي انت.

جي ناهي تنهنجو ڪوئي ڇيهہ؟
تہ ناهي منهنجو ڀي ڪو ڏيهہ،
نہ تنهنجو رمزن جا اهڃاڻ،
تہ آهي اڻ ڪٿ منهنجي چاڻ،
جي تنهنجو آر نہ ڪوئي پار،
تہ لامحدود آ منهنجو ويچار،
جي اڻ ڪٿ تنهنجو جڳ جا راز،
تہ منهنجي سياٽپ بي انداز،
ملي آ مونکي تنهنجي لوچ
ٿي ڳولهي توکي مونکي سوچ

نہ تون لڀندي،
نہ مان لهندس.
مان ڪلونت،
مان بي انت،
تون بي انت.

تو مون کي مرڪي ڪيڪاريو،
قرب منجهان صوفي تي وهاريو.

تنهنجيون خوني خماري اکڙيون
تن ۾ ڪجل جون ڪاريون ليڪون
۽ چپڙن تي نيل ڪمل جان
هلڪي نيري رنگ جون جهلڪيون
تنهنجي ڳلن تي هلڪي لالي
تنهنجي چپن تي هلڪي لالي
تنهنجي وارن ۽ ڪپڙن مان
خوشبو جو دريا اٿلي پيو
تنهنجيون چاتيو آتيون آتيون
سوڙهو چولو چاڙ ته ڦاٽو.

مان صوفي تي ويٺو سوچيان
تنهنجي اکين ۾ آ جو نشو
اهو ڪجل جي لِيڪن ۾ آ
يا سچ پچ اکين ۾ آ سو.
تنهنجي ڳلن جو روپ آ کهڙو
تنهنجي چپن جو رنگ آ کهڙو
هيءُ ته روج ليسٽڪ آهي
ان جي پردي پويان ڇاهي؟

منهنجي دل تي چاهي چاهي
ميڪ اپ جا سارا تهہ لاهي
تنهنجي بت جي خوشبو ماڻيان
۽ هي ڄاڻان ۽ هي ڄاڻان
عورت جي خوشبو ڇا آهي.
۽ جو تو مرڪي کيڪاريو
قرب منجهان صوفي تي وهاريو.
ڇا هيءُ قرب تصنع آهي.
ڇا هيءَ مرڪ بہ ميڪ اپ آهي.
پنهنجي چپن تي سرخيءَ سان گڏ
منهنجي لئہ تو لاتي آهي.

مضبوط جهوپڙيون ۽ ڪمزور محل ماڙيون،
سو ڏينهن آهه ويجهو ٿينديون اپيون ڪهاڙيون.

اوگهڙ جتي اٿون تا ۽ بک جتان لٿون تا،
ڏيون باهه مِل انهيءَ ڪي،اَهڙيءَ ٻنيءَ ڪي ساڙيون.

جيون جو ڳاهه ڳاهي، بي سود هر ڪي ڪاهي،
ڪيڏو پگهر ڳڙيو آ اج اچ ته رت هاريون.

اوچيون رکون هي لاٺون هي مشعلون ڏياٺيون،
پنهنجن لئه روشنيون ۽ دشمن جي لئه اماڙيون.

حيدر بخش جتوئي

زندگي جدوجهد اڻ ٽڪ سفر،
زندگي محنت ڪنهن هاريءَ جو هر.

بي سبب محنت نہ جنهن جو انت ڪو،
زندگي قربانين جو معرڪو،

زندگي حيدر ڄڃي پيڙا جان عظيم،
ڪهڙي شئيءَ آ درد ان ڄڃي ڪان عظيم؟

زندگي بي قل چڱائي آهہ ڪا،
جا ڪرم بي پاڻ قل پيي پاڻ آ.

خلق ڄڃي خدمت ڪان وڌ ڇا زندگي
زندگي بي بندگي تابندگي

او سهڻا اسان نيهن لائي ٻہ چاڻون،
ڪري ساهہ صدقو نيائي ٻہ چاڻون.

پتنگن جيان پاڻ ٻارڻ اچي ٿو،
وڃن مثل گهر گهر جلائي ٻہ چاڻون.

اسان پاڻ ٻيجل اسان ڏياج خود ئي،
سدا پي هٺون سر وڃائي ٻہ چاڻون.

ورائي سگهون ٿا اگر سنڌ پنهنجي،
تہ جنت انهي کي بنائي ٻہ چاڻون.

او تنوير ڳائڻ تہ هرڪو ٿو چاڻي
اسان سوز ان ۾ سمائي ٻہ چاڻون.

هيءُ جو ڪنهنجي ٻار ٿابو ڪاڏو،
هيءُ جو رت وهيو ۽ ٻاڙهو ٿيو چولو،
هيءُ جو چپ ڪي چير آيو سور ٿيو،
هيءُ جو ڏند ڀڳو ۽ ان مان رت وهيو،
هيءُ جا ڪائي چيٽ من ڪي چيري وئي،
هيءُ جا لڙڪن لار ڳل تان ڏيري وئي،
هيءُ جو ڪنهنجي سڏڪن منهنجو هانءُ چنو،
هيءُ جو ڪنهنجي لڙڪن سان هيءُ پاند پنو،

پانيم منهنجي ٻار ٿابو ڪاڏو -
هيءُ جو ڪنهنجي ٻار ٿابو ڪاڏو.

ڪوئي نہ ڄاڻي ڪنهنجا آهيون،
سڀ هڪ ٻئي جا پنهنجا آهيون.

هيءُ جڳ ڇاهي ڇا جي ڳٽي،
پاڻ تہ پيار ونڊيندا آهيون.

آدم حوا جت بيٺا هئا،
پاڻ اتي ئي بيٺا آهيون.

پن ۽ گونچ ۽ مکڙيون آهيون،
ڇڻندا آهيون، ڦٽندا آهيون.

بيهي ڏسندو رهندو آ جڳ،
پاڻ تہ وڌندا رهندا آهيون.

اڃا بہ جاڳندا رھو،
اڃا بہ جاڳندا رھو.

اڃا تہ وقت پر خطر ٽريو نہ آ ٽريو نہ آ،
اڃا سٽائو واءُ ڪو وريو نہ آ وريو نہ آ،
اڃا بہ جاڳندا رھو.

اڃا تہ رھزنن جي منهن تي رھبريءَ جو آ نقاب
اڃا تہ دشمنن جي منهن تي دوستيءَ جو آ نقاب
اڃا بہ جاڳندا رھو.

نيا وجو تا جنهن طرف اتي سموري سچ آ،
اڃا تہ ماڳ آ پري ڏسو تا جا سا رچ آ،
اڃا بہ جاڳندا رھو.

اڃا بہ رات فتنہ گر آڃا پري پري سحر،
اڃا نہ منزلن جو ڏس اڃا پري آ رھگذر،
اڃا بہ جاڳندا رھو.

متان تي يورڙا اوھان يلي پئو يلي پئو،
متان اوھان جي اک لڳي وڃي اوھان سمهي پئو،

اڃا بہ جاڳندا رھو،
اڃا بہ جاڳندا رھو.

تون هجين ڪير پي، مان هجان ڪير پي،
پو به هڪ ٻئي لئه آهيون نه ٻئي اجنبي.

نَانءُ تنهنجو ته آهي الائي به ڇا،
منهنجي نالي جي توکي خبر ڪين آ،
ذات تنهنجي آ ڪهڙي مان ڄاڻان نه ٿو،
ڪرت ڪهڙي آ منهنجي نه توکي پتو،
پوءِ به تنهنجو ۽ منهنجو آ ناتو پڪو.
پوءِ به ڳانڍاپو آهي ٿيو قرب جو،
درد آ تنهنجي ۽ منهنجي دل کي ڳنڍيو،
درد ڌرتيءَ جو درد ڌرتيءَ جو.
درد جيڪو آ هر دل ۾ جو عام آ،
درد جنهن ساڻ ٿمتار هر جام آ،

جنهن جي دل ۾ اهو درد آ سو اچي،
وک اسان سان ملائي ۽ اڳتي وڌي،
ان طرف جت سيئي درد جرڪي پون،
درد وندن جا چهرا به ٻهڪي پون.

تون هجين ڪير پي،
مان هجان ڪير پي.

ڦڙ ڦڙ مينهن وسي،
اڪڙين ۾ آلاڻ چو.
ڪوئي ڪين ڏسي.

سڪ اينا ويندا پيا،
وهندا رهندا روز،
پاڻيءَ مٿي ڦوڙا،
ٺهندا ڊهندا روز.

ڪڙن ۾ ڪنڌا گهٽا،
پڪا پسيون ٽورا،
ٽوڙي ڦٽجن آڱريون،
ته به نه رهن ڇورا.

ماٺهن ماگ ته ڪو نه آ،
ڄي جڳ ۾ آيا،
ڦاٽيون اڪ جون انپڙيون،
اڪ ٽٽڙا اڏريا.

ڪيڏارو
(داستان ٽيون)

منهنجي علم ڪتاب کي، ساڙيلن ساڙيو،
پنهنجو منهن ڪارو، ان جي دونهين سان ڪيئون.

باهه نه ساڙي علم کي، علم ته خود ئي آڳ،
وڌندي رهندي سنڌڙي، هر پل پنهنجي ماڳ،
تن لئه آهي نياڳ، جيڪي روڙا راهه جا.

ڪتابن ۾ چاهه، دل دل دفتر درد جو،
باهه نه ساڙي علم کي، جيڪو ان ۾ آهه،
من من ۾ آڙاهه، دل دل ۾ دونهون دکي.

سنڌالاجي ڇا سڙي، ڇڻ روشن ٿي وئي واٽ،
ٻرندي رهندي لاٽ، جاهل علم نه ٽئي فنا.

الا ڪر جيئن، شل عمر وڏي تن کي ملي،
ڪلندي وڌندي ويجهندي، پلي سنڌ ڏسن،
ٿان پوءِ مرن، سڙي انهي ساڙ ۾.

رسالو سڙندو ڏسي، مرڪيو پٽ جو گهوٽ،
سڙي نه سهندي سنڌڙي، چڙهندي ويندي چوٽ،
ٻيرو ٻاڙها گهوٽ، جنهن لئه سر صدقي ڪندا.

ويري ماري جک، آڏو منهنجي علم جي،
ساڙن ٿا جيڪي پوي تن جي منهن ۾ رک،
محبت جن جي من ۾ تن جا ڪک ٻہ لک،
ڪاريءَ وارا ڪک، ويري تنهنجي پاند ۾.

پروميٿيس آٿين، اپ مان علم اجا ٻہ ٿا،
توڙي پيرن ۾ ڪڙيون تہ ٻہ ڏياتيون ٿا ٻارين،
تاڏي ٿا تاٿين، جاڏي انت نہ آهہ ڪو.

ڪيڏارو

وائي

پڙڪي پڙڪي ٻاھ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

دل دل ۾ دونهون دکي،
اکـڙين ۾ آڙاھہ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

شعلا شعلا چوطرف،
روشن ٿي وئي راھہ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

ڪوٺاريءَ ۾ سون جان،
سچ ٻہ سڙنـدو آھہ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

جي ٻہ گھڙا پيلا ھئيا،
پـڪـا ڪـيـا آڙاھہ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

سنڌالاجي چا سڙي،
ڄڻ روشن ٿي وئي راھہ،
مچ ٻري ۽ مرڪي سنڌ.

البيلي اڙينگ نشيلي جيڪا سندر ناري آهي،
انگورن جي سا ول آهي، ٽانگر جي سا ٽاري آهي.

جا شي دل کي ويجهي آهي سا شي دل کي پياري آهي،
پنهنجي لڳي ٿي هر سهڻي شي توڙي جو سا ڌاري آهي.

وار ونگوڙا لهرون لهرون ڪوئي ڪارونيار اکين ۾،
بادل ڇڻ برسڻ وارو آ، ڇڻ وچ چمڪڻ واري آهي.

عشق ڪرڻ وارا ئي آهن جيڪي جيءُ وجهن جوکي،
ڪنهن کي ڪؤڙي آهه حياتي جان سڀن کي پياري آهي.

تنهنجي وڇڻ کان پوءِ جي گل ٻه ٽڙيا ته روح نه ريڊو منهنجو،
تون نه هجين پوءِ ڪيئن چوان مان آئي مند بهاري آهي.

تنهنجي آئي گل گلزاريون توکي ڏني پرپور بهاريون،
مون سان گڏ ويرانن پي پئي تنهنجي واٽ نهاري آهي.

پيار سوا آ عمر اڌوري عشق سوا ڪا ڳالهه نه پوري،
نينهن سوا جن گهاري آ تن عمر اجائي گهاري آهي.

چو ايڏو مايوس ٿيو آن تو چو دلڙي هاري آهي،
صبح به ايڏو روشن هوندو رات به جيڏي ڪاري آهي.

مڌ پيتي سين توکي ياد ڪيوسين ۽ ڪجهه شعر لکياسين،
هيل اسان مند ميهوڳيءَ جي سهڻي ريت گذاري آهي.

توڙي گهر گهر بدنامي ٿي يا گوشي ۾ گمنامي ٿي،
او دل او دل مون تڏهن پي تنهنجي ڳالهه نه ٽاري آهي.

ساڳي ڳالهه ته ٻيا پي چوندا پر تنوير ڪي ڍنگ آ پنهنجو،
هن جي پريت به نياري آهي هن جي ريت به نياري آهي.

ٻڌون ٿا ھيءَ رات آ مستقل
چون ٿا تہ ھن رات جو صبح ڪونهي،
چون ٿا تہ اڄ واري اونداهہ بي انت آھي.
چون ٿا تہ اڄ وقت بيهي رهيو آ ـ
چون ٿا تہ تاريخ جا پير ڪپجي پيا آھن.
ٻڌون ٿا تہ اڳتي وڌي ڪين سگھندي.
چون ٿا تہ سرءُ باغ ۾ آئي جا آھا ڪين ويندي.
وري گل نہ ٽڙندا ۽ ساوڪ نہ ٿيندي.
ڪروڙين شهيدن جو رت پيو گلن جي ٽڙڻ جو سبب ڪين ٿيندو.
پلي ڪي ئي منصور ڦاھيءَ چڙھن پر،
انالحق جو نعرو ڪٿي ڪين ٻڌبو.
چون ٿا تہ ھيءَ رات آ مستقل ـ
ٻڌون ٿا تہ سرءُ باغ ۾ آئي جا آھا ڪين ويندي.

اھو ڪوڙ آھي،
اھو ڪوڙ آھي.

ڪڏھن وقت ھڪ جاءِ بيٺو نہ آھي،
۽ تاريخ پنڌي نہ موٽي سگھي آ.
پلي رات ڪيڏي بہ تاريڪ آھي،
مگر صبح ان جي مقدر ۾ آھي.

سرءُ ڪيڏي سفاڪ ٿئي پر تڏهن يي،
نوان گونچ گل نيٺ ٽڙندا ۽ مڪڙيون ٻه ٽڙنديون،
نه ڪو وقت جي پير ۾ نوڙ پئجي سگهيو آ،
نه تاريخ جا پير روڪي سگهيو ڪو.
شهيدن جي رت مان سحر نيٺ ڦٽندي،
سحر نيٺ ڦٽندي.

هيءُ جو سچ اپريو آهي،
منهنجو رت ڦڙو آهي.

سنگينين جي چنهبن مان،
مون رستو ڳاهيو آهي.

ڏاريو آخر ڏاريو آ،
پنهنجو پوءِ پنهنجو آهي.

ڪنهن جي ڏاهپ جي آڏو،
ڏاڍو هيٺو ٿيو آهي.

پڇرو ٿي ويو آ پرزا،
پکيءَ ڏنو پڙڪو آهي.

هن تي رت جا داغ ڏسو،
هيءُ منهنجو پيرو آهي.

نرمل اجرو آهي من،
لڙڪن سان ڌوتو آهي.

دوکو ڏئي تو جيڪو چئي،
هيءَ دنيا دوکو آهي.

ڇا ٻه ٽئي جڳ ۾ تنوير،
جهڙو هئو اهڙو آهي.

چا آهي هن پار ـ نہ ڇاٽان يار،
تہ پي هي پار تہ پيارو آهي.

هي مٺا محبوب وٽن ٿا خوب،
جن سان جڳ اُجيارو آهي.

هتي تہ مکڙين ماڪ ـ پرهہ جا پياڪ،
جن کي مئہ جو سهارو آهي.

هتي ڇٽي پريات ـ پکين جي لات،
سمو ڪيڏو سونهارو آهي.

رنگا رنگي رنگ ـ پرينءَ جو سنگ،
بهشتن جو تہ نظارو آهي.

انهن جي لئہ اونداهہ ـ نہ ڪائي راهہ،
جني جو اندر ڪارو آهي.

مان مرندو ناهيان مان جڳ ۾ ور ور ايندو آهيان،
لوڪ جڏهن گونگو ٿيندو آ مان ڳائيندو آهيان.

پنهنجي رت مان ٽڙندو آهيان بنجي گل گلابي،
تاريءَ تي لڙڪي سوريءَ جي زينت ٿيندو آهيان.

ڪوڙ جڏهن چڙهندو آ چوٽ تہ سڌ ٿيندو آ مونکي،
نعرا هڻندو ڪوڙ جا ڪنگارا مان ڊاهيندو آهيان.

ماڻهن ليکي ماٺهو آهيان پوءِ بہ الائي ڇاهيان،
ڪڏهين ڏيئو ڪڏهن گل ـ مان ويس مٽيندو آهيان.

مان تنوير بہ آهيان سائين مان تنوير بہ ناهيان،
پنهنجي پيڙي کي پهچڻ لئہ چا چا ٿيندو آهيان.

پنهنجا سور سياڳا آهن،
ننڍ نياڳيءَ مان جاڳائن.

پنهنجو نينهن نرالو آهي،
ماٺهوءَ ماٺهوءَ کي جو چاهي.

پنهنجو پيار ٻه پارس آهي،
لوهه لوهه کي سون بنائي.

پنهنجا ٻول ٻه امرت آهن،
مرندڙ قوم کي جيڪي جيارن.

پنهنجي مٽي سُرهي آهي،
جڳ ۾ جا خوشبو ڦهلائي.

پنهنجا راڳ نيارا آهن،
سڪڙن جا سانپارا آهن.

هاءِ اڄ جي ڪهڙي رات آ،
مئہ نہ آ مون وٽ نہ ڪا برسات آ.

سي پرين ديوار جي هن پر وسن،
جن سان ريڌل لات آ، ۽ ڏات آ.

هيءُ جڳ اوندهہ آ، انڌوڪار آ،
تنهنجو من چڙ پرهہ آ پرڀات آ.

تنهن پکيءَ جي ڀاڳ ۾ ئي ڪان آ،
جنهن لنوي ڪائي بہ مٺڙي لات آ.

ڪوهہ ۾ پئي چنڊ جو جيئن اولڙو،
روح ۾ تيئن ڪنهن پرينءَ جي جهات آ.

هو نڪو ماڻهو نڪو آهن مَلڪ
نينهن وارن جي نرالي ذات آ.

سوکي منهنجي سڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

پور پريان ئي پڌرا،
ڪانهي ڪائي لڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

منهن مان جرڪي نيهن ايئن،
جيئن اس ۾ ڪا ٽڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

ڪر ماٺهو محبوب آ،
هيءَ سانگين جي سڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

سهسين ماڻهو ديس جا،
آس تنين جي هڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

هيءَ امرت جي پيالڙي،
وهه دريا جي ڍڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

سنڌ سندي تنوير چئي،
مون کي آ جا سڪ،
آڇيان ويٺو عام کي.

او تنوير اسان ستلن جي ننڊ ڦٽائڻ آيا آهيون،
اسان ته شاعر آهيون سائين آسان ته ڳائڻ آيا آهيون.

تنهنجي در کي کڙڪايو سي ۽ تو اسان کي پينو پانئيو،
گيڙو ويس ڍڪي ڪشتي مان نينهن ورهائڻ آيا آهيون.

تو ڪيئن پانيو هن محفل ۾ پاڻ وٽائڻ آيا آهيون،
اسان ته تنهنجي ازلي سونهن تي جان گنوائڻ آيا آهيون.

اڪ اڪ ۾ جو پاڻي آهي ڳل ڳل تي جي لڙڪ ٽا لڙڪن،
اسان ته ان پاڻيءَ مان ڪائي چڻگ دکائڻ آيا آهيون.

جن ڪان حال لڪايوسين ٿي تن کي ئي دل ڏئي ويٺاسين،
جن ڪان درد لڪايوسين ٿي تن کي ٻڌائڻ آيا آهيون.

منهنجا شعر پرهه جي ماڪ جان مارڳ تي وسندا ئي رهندا،
ايندڙ وقت جي واٽهڙن لئه پاڻ وڇائڻ آيا آهيون.

آيا آهيون زوراور جو زور گهٽائڻ آيا آهيون،
هيڻن ۽ بي رورن کي شهزور بنائڻ آيا آهيون.

نہ ڏس آسمان ڏي،
نہ ڏس آسمان ڏي،
ملائڪ نہ لهندا،
نبي ڪونہ ايندو،
هي دک جو اسان تي،
آ نازل ٿيو ان جو،
ڪو عيسيٰ اچي ۽ مسيحا نہ ٿيندو،
اسان پاڻ پنهنجا مسيحا،
اسان پاڻ پنهنجا پيغمبر،
اسان پاڻ ئي قافلو پاڻ سرواڻ آهيون،
اسان پاڻ ئي پنهنجو نرواڻ آهيون،
اسان پاڻ ئي رات جي رڻ جا راهي،
اسان پاڻ پان آهيون پرهہ جا پيغمبر،
اسان پاڻ رهبر،
اسان پاڻ رهبر.

وري شعر تنوير نازل ٿين ٿا،
ثمر سوچ جا نيٺ حاصل ٿين ٿا.

جو سالڪ بچو آ ڪچو نينهن تنهنجو،
جي گهايل ٿين ٿا سي ڪامل ٿين ٿا.

پرين پور تنهنجا سدا پوپٽن جان،
اچن ٿا گهڙي پل ۾ زائل ٿين ٿا.

سي ڄاڻن ٿا ڪيئن گهارجي زندگاني،
جي ماڻهو محبت جا قائل ٿين ٿا.

جني وٽ محبت سچائي ۽ تن وٽ،
جي نفرت ٿا ڏارن سي باطل ٿين ٿا.

اسان اڄ ڪسڻ کان پلا ڇو ڪٽايون،
پرين پاڻ ئي جڏهن قاتل ٿين ٿا.

جهلن ٿا پيئڻ کان اسان کي جي زاهد،
پيئڻ ۾ اسان ساڻ شامل ٿيل ٿا.

ڏسي مٽيءَ جو مان
فلڪ حيران ٿيو.

تـارازي جـي هـڪـڙي پر ۾
وجهجن پئي جهان،
ڳرو انسان ٿيو.

سونهن سڄي سنسار جي ان سان،
مَـاٺـهـوءَ ري ويران،
سڄو بستان ٿيو.

پير جنهين جي چنڊ لتاڙيو،
تنهن جو وڏو آ شان،
وڏو آ مان ٿيو.

ڪلمو پڙهه تنوير بشر تي،
جوش وڏا جولان،
پڪو ايمان ٿيو.

مـــن   اڏري   آڪـــاس
تن تي سنگھر رڪ جا

منهنجو مذهب ماٿيو
ڪائنم مرون ماس
تن تي سنگھر رڪ جا

جڳ ڪي مشڪ عنبير جو
ڏئي وجبو واس
تن تي سنگھر رڪ جا

جر جر جرڪي جوت ڏئي
منهنجو من الماس
تن تي سنگھر رڪ جا

چوڏس ڏات مدام آ
تيندي ناهه آماس
تن تي سنگھر رڪ جا

موت نہ آهي مات اسان لئہ
موت نہ آهي مات

وقت جي لهرن تي هر جڳ ۾،
لڙهندي رهندي لات،
اسان لئہ موت نہ آهي مات

روز نئون سج بنجي اڀرون،
جڏهن اچي پرڀات،
اسان لئہ موت نہ آهي مات

گيت پڙاڏا گونجن هردم،
ناهي چپ چپات،
اسان لئہ موت نہ آهي مات

راڳي ناهيان آهيان راڳ
ڏيئو ناهيان آهيان جوت
سسئي ناهيان آهيان هوت
راهي ناهيان آهيان ماڳ
راڳي ناهيان آهيان راڳ

امرت ناهيان آهيان حيات
پرين نہ آهيان آهيان پريت
جنگ نہ آهيان آهيان جيت
موت بہ منهنجي آڏو مات
امرت ناهيان آهيان حيات

سارو ڳوٺ ڳهرجي ويو آ ساري خلق ستي پئي آهي،
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

پيو ڪو جاڳي يا نہ تڏهن پي منهنجي اک کلي پئي آهي.
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

ملڪ سمورو مانو پاڻي ۾ منهنجو من لهرون لوڏا
ڏيئا وسائي سپ سمهي پيا منهنجي اک کلي پئي آهي
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

هر ڪڙڪي تي دل تي ڌڙڪي هر آواز تي ڪن لايان ٿو
توڙي اڪيلو ڏيئو آهيان پوءِ بہ جوت جلي پئي آهي
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

لاڳيتي اوجاڳي ڪان اکڙين ۾ آيون ڳاڙهيون ڏوريون
رنگ شفق جو چڻ نکري پيو چڻ ڪا باک ڦٽي پئي آهي
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

هاڻي ساز ڪٿا مان ڳايان ڳهريل ڳوٺ جي ننڊ ڦٽايان
جيئن مان پاڻ ٿو جاڳان تيئن مان ساري ديس کي ٿو جاڳايان
منهنجي ننڊ ڦٽي پئي آهي

اکـڙيـون کـين اڙيـون
سـارو لـوڪ لـتاڙي آيـون تـوڏي کـيئن لـڙيـون
اکـڙيـون کـين اڙيـون

ڪهڙيون ڪهڙيون ڳالهيون منهنجي ڳوڙهن ساڻ ٻڙيون
اکـڙيـون کـين اڙيـون

ساهه سيبايون سنهيون ڪرايون چڙ ته ڪمند چڙيون
اکـڙيـون کـين اڙيـون

چت پراوا ڪين وٽن
پنهنجي لوئي لاڪ رتي

سيڪنهن سوريو چاندي سون
مون ته ڪنئي آ پريت پتي

هيڪل چنڊ اڀالو آهه
سونهين تارن منجهه ڪتي

صبح شفق جي چڪيا ٿي
چڙهي سڙي وئي رات ستي

تنهنجي مڏ ڪپي ويئي
منهنجي اڃ اڃا نه ڪتي

توں ڄي چپ ٿي وئين تنوير ته ڪوبه نه شعر ٻڌائيندو
دل وارن ڄي درد وندن ڄي محفل ڪير مچائيندو

پوياڙيءَ ڄي پاڇن ۾ سونهري رنگ ملائندو
واهه ڪناري لهندڙ سج ڪجن مان ليئا پائيندو

ديس ڄي آزاديءَ ڄي خاطر هرڪو سر سهسائيندو
هرڪو ٿيندو ٻاڙهو گهوٽ ۽ رت ڄي ميندي لائيندو

ساري دنيا ماٺ ٿي ويندي موت ڄي خاموشي هوندي
شاعر ايندو واڪ وڏي دنيا کي سچ سڻائيندو

او گل او نازڪ گل مونکي تنهنڄي سڳند جو آ سوڳند
تنهنڄي خاطر رهندس دامن ڪنڊن سان اٽڪائيندو

توں ڄي آمهون سامهون هوندين وقت ائين گذري ويندو
رات ڪٿي ويوندي پر ڪوئي ڳالهيون ڪين ڪٿائيندو

تنهنڄي شهر ۾ تنهنجو نانءُ وڻ پيي آهي ڏوهه وڏو
پوءِ ڪو دل وارو ڪيئن ڪنهن ڪان تنهنجو پنڌ پڇائيندو

ڪيڏارو

داستان چوٽون

(شهيد عبدالرزاق سومري جي عقيدت ۾)

ڪيڏا ڪيڏارا، ڳايان پنهنجي سنڌ لئه،
مٽي ۾ ملندا وڃن، ماڻهو موچارا،
ڪڏهين هچارا، ڏڙبا پنهنجي سنڌ مان.

هوشو درياخان، هيمون عبدالرزاق،
سنڌ شهيدن ٿاڪ، سنڌ شهيدن جي مٽي.

پيار جنهين جو هير جان، ۽ ڪاوڙ طوفان،
پنهنجن جي لئه پنکڙي، ڌارين لئه تيرڪمان،
اهڙو مرد مهان، مٽءَ ۾ ملي ويو.

هيءُ جو رت وهيو تيو، امرت ساريءَ سنڌ لئه،
سرگهوريو جنهن ديس تان، مري نه سڪندو سو،
پاڻ به سو جيئندو، ۽ جياريندو ديس کي.

جتي گهڙون ات آهي گهيڙ
جتان وچون آهي واٽ
جتي ٻرون ات آهي لاٽ
جتي وچون چوڏر چمڪاٽ
هر ڪنهن ٻن ۾ پنهنجي ٻوءِ
ڇلي پوي ٿي ڇيڙين ڇاٽ

لڪي لڪي چو پيئو تا
مست اهو ڪيئن جيئو تا
ڪليو ڪلايو جام ڪٽو
نينهن جو نعرو عام هٽو

ننگ چڏي اڙٻنگ اچو
جھڙا آهيو تهڙا ٿيو
ڪنهن ڪي وٽو يا ڪين وٽو
نينهن جو نعرو عام هٽو

ڪوليو بوتل اچي هڳاءُ
وحي واسجي سارو واءُ
لڪي لڪايو گھٽو گھٽو
نينهن جو نعرو عام هٽو

اڇا ته آهيو ڏارو ڏار
اڇا ته ٿيندا قرب قرار
گڏجي ويندو ڪٽو ڪٽو
نينهن جو نعرو عام هٽو

جهوني جڳ جي ريت مٽي
نفرت گهٽجي پريت وڌي
اڄ ڪا اهڙي هام هٽو
نينهن جو نعرو عام هٽو
ڪليو ڪلايو جام ڪٽو

تون جو مون ڏانهن ايئن نهارين ٿو
مونکي مارين ٿو يا جيارين ٿو

ساهه سر جنهن مٿان تون وارين ٿو
تنهن سوا عمر ڪيئن گزارين ٿو

تون وارٿي پڙاڏو تون سڏ تون
پاڻ ئي پاڻ کي پڪارين ٿو

تون ئي منهنجو خمار تون ئي شعور
مان پيان ٿو ۽ تون پيارين ٿو

اوچتو توکي ياد اچي ٿا وچون
تون ته ڪوشش ڪري وسارين ٿو

صبح آيو ۽ اميدون آسرا جاڳي پيا
رات وئي ۽ روشني جا تِرورا جاڳي پيا

تون نه هئين سامهون ته سڀ آسون اميدون ويون مري
تون ٿئين سامهون ته دل جا ولولا جاڳي پيا

همتن ڪر موڙيا ۽ عزم آ آرس ڀڳو
عظمتن پي ڪر ڪنيا ۽ حوصلا جاڳي پيا

رهنمائي ڪان سوا ئي ماڳ ڏي وڌندا رهيا
راهبر سمهندا رهيا ۽ قافلا جاڳي پيا

لاٽ مان ٻي لاٽ ٻرندي ڦهلبي وئي روشني
ٽمڪي ٽمڪي روشنيءَ جا سلسلا جاڳي پيا

هيءَ سجاڳي آهي او تنوير منهنجي ئي ڪري
جيڪي جاڳيا سي ٻڌي منهنجي صدا جاڳي پيا.

مارڳ منجهہ مران
تنهنجي عشق جي آتش ۾ جي پچران آءٌ ٹران
مارڳ منجهہ مران

جوت ڏيان مان واٺهڙن کي ڏيئي مثل ٻران
مارڳ منجهہ مران

ويريءَ کان مان ويروٺڻ لئہ وري وري پيو وران
مارڳ منجهہ مران

هيءُ طلسم سامري
هاءِ هيءَ جادوگري

چئني پاسي رج پوء پي پائنجي بستان ٿو
آ مرون وحشي تڏهن پي ڪونجي انسان ٿو
نانگ آ نوڙي ۽ نوڙي نانگ آ
ڪانگ آهي هنج ۽ هنج ڪانگ آ
چوطرف چٽگون تڏهن پي پوند پيئي پائنجي
سيني وٽ اڻ هوند پوءِ پي هوند پيئي پائنجي
لُوَ ساڙيندڙ لڳي ۽ هير جو ان تي گمان
رج جو درياهه آهي جڻ ته بحرِ بيڪران

سامريءَ جو حڪم آهي چپ رهو
جيڪڏهن سمجهو تڏهن پي ڪجهه نه چئو
سور کي پانيو سرور
سپ جهڪو منهنجي حضور
درد کي درمان چئو
مان هجان وحشي اگر مونکي عظيم انسان چئو

ايئن ٿيو آهي جو هر هڪ سامري
پنهنجي جادو محل ۾ ويو آ ڳري
هر حقيقت بيڪران هڪ بحر آ
جر تي قوتي مثل ليڪن سحر آ
قاسندو ڪوريئڙو آ نيٺ پنهنجي ڄار ۾

هيءُ طلسم سامري
هيءَ عجب جادوگري

روز مڪڙيون ٽڙن
روز پوپٽ اچن
روز ڦيرا ڏين

روز ايري تو سج
سوجهرو روز تئي
روز نسري تو ٻج

روز پيلا پرن
پياڪ پر تا تين
مست ٿي ناچ ڪن
ساز جان تا وڄن

هيءَ دنيا اها
هيءَ بستي اها
گذريون ڪي ئي صديون
تہ بہ نہ بدلي اها
محبتن جا سدا
مينهن تا هت وسن

روز ميڙا مچن
روز نعرا لڳن
روز ڪوندر ڪسن
روز سوليون سجن

روز مڪڙيون ٽڙن
روز پوپٽ اچن
روز ڦيرا ڏين

ڳجهيون ڏين تيون لامارا
ڪاڏي اڏري ويا ڳيرا

مارڳ تي هي گل ٽڙيل
ڪنهن جا رت هاڻا پيرا

ڳائن اجرا اجرا ڪيت
ماٺهو گدلا ۽ ميرا

تنهنجي در ڪڙڪائڻ ريءَ
موٽي ويس ڪي ئي ڀيرا

گل هڪ جاءِ تي بيٺو آهي
پوپٽ پائي تو ڦيرا

جڏهين ڪا بندوق چٽي
تڏهين ڪهڙا آڪيرا

روز نئون سج روز نئون چنڊ
روز نوان تارا
روز نوان ۽ تازا نظارا

ڪالهوڪو سج ٻڏي ويو
ڪالهوڪو چنڊ لهي ويو
هيءُ سج آهي اڄوڪو سج
چنڊ بہ آهي تازو نج

هيءُ گل هيلوڪا آهن
گل پروڪا ويا ڇڻي
مند بهار جي آهي ليڪن
اها نہ جا پر سال وٽي

تون بہ ڪلهوڪي ناهين سائڻ
مان بہ ڪلهوڪي ناهيان
تون بہ نئين ۽ مان بہ نئون
روز توانا ۽ تازا
روز نوان ۽ تازا نظارا
روز نئون سج
روز نئون چنڊ

هاڻي آءٌ نه سوليءَ چڙهندس
هاڻي تنهنجو وارو آهي

مون هر دور ۾ رت هاريو آ
مون هر دور ۾ ساهه ڏنو آ
منهنجو ساهه گهٽيو ويو آ
۽ هر وير ڪٽيو ويو آ
مون ئي پٽڙ ڪاڏا آهن
۽ زنجير به پاتا آهن
مان ئي صليب تي لڙڪيو آهيان
سسي ڪپائي ڦٽڪيو آهيان
مرڪي مون سڀ سور سٺا تي
چپ چپ سڀ الزام ٻڌا تي
صدين کا خاموش رهيس مان
۽ ايڏو بي هوش رهيس مان
ماڻهن جو ويساهه کڄي ويو
ماڻهن جو ايمان ٻڌي پيو

ماڻهن سمجهيو سچ ڪائر آ
ماڻهن سمجهيو سچ بي طاقت
جنهن ۾ ناهي ڪائي همت

هاڻي آءٌ نہ سوليءَ چڙهندس
هاڻي تنهنجو وارو آهي

مون هٿ ۾ بندوق ڪنئي آ
منهنجي جهوليءَ ۾ هي بم آ
پير سنيالي بيهہ هينئر تون
تنهنجو اڄ مونسان ئي ڪم آ
مستقبل جو ڪاتب آهيان
منهنجي هٿ ۾ لوح و قلم آ

تو سقراط کي زهر پياريو
۽ سقرات مئو ناهي پر
منهنجي روپ ۾ آهيو آهي
تو منصور کي ڦاهيءَ چاڙهيو
پر منصور مئو ناهي ۽
منهنجي روپ ۾ آهيو آهي

عيسيٰ کي تو صليب تي چاڙهيو
پر عيسيٰ ڏس تہ جيئرو آهي
منهنجي روپ ۾ آهيو آهي
تو هوشوَ کي گولي هنئي پر
هوشو موٽي آيو آهي
تو هيمونءَ کي ڦاهيء چاڙهيو
هيمون اڄا پڻ جيئرو آهي

سيني جو مان بدلو وٺندس
ايسيتائين مان پيو وڙهندس
جيسين تون نابود ٿئين
تنهنجو نشان پيو ڪين رهي
وري نه ڪنهن کي همت ٿئي جو
سقراط کي زهر پياري
يا منصور کي ڦاهي چاڙهي

مون هٿ ۾ بندوق ڪنئي آ
منهنجي جهوليءَ ۾ هي بم آ
پير سنيالي بيهه هيڻا تون
تنهنجو اڄ مونسان ٿي ڪم آ
مستقبل جو ڪاتب آهيان
منهنجي هٿ ۾ لوح و قلم آ

هاڻي آءٌ نه سوليءَ چڙهندس
هاڻي تنهنجو وارو آهي

رڻ ۾ کھڙو مانجھاندو

اڄ ڪٿي اڳتي ھلبو
رڄ پلي ڏئي دلبو
ھلڻو آھي ھيڪاندو
رڻ ۾ کھڙو مانجھاندو

ڪوئي واقفڪار نہ آ
ڪٿي بہ ڪا وٽڪار نہ آ
ڪو بہ سمر ناھي آندو
رڻ ۾ کھڙو مانجھاندو

پير پٿون تين تہ بہ ھلبو
رائو رت سان تئي ڪنھنبو
من ڪڏھن بہ نہ تئي ماندو
رڻ ۾ کھڙو مانجھاندو

هڪڙي سندر سپني تان
ڪي ئي ساپيائون گهوريان

جڳ ۾ بي ڪا سونهن به آ
تو مان ڏاپان پوءِ سوچيان

روز ائين ئي پلجي شل
تنهنجي در تي اچي نڪران

نيڻ ڪٽورا ديد شراب
تون پيارين ۽ آءٌ پيان

جا وک چاوين سا وک اڳتي *

ٻيو پيرو ڪوئي ٻه نه ايندو
جيڪو ايندو نيٺ سو ويندو
هڪڙو پيرو آهي حياتي
موت دريءَ مان جهاتي پاتي
تون ٻه نه هوندين مان ٻه نه هوندس
تون ٻه نه ايندين مان ٻه نه ايندس
ڪوبه نه ايندو ڪوبه نه ايندو
ٻيو پيرو هيءُ کيل نه ٿيندو
ٻيهر ڪنهن جو ميل نه ٿيندو

تون ۽ مان سي گل آهيون جي
بس هڪڙو پيرو ئي ٽڙندا
اهڙا تارا اهيون جيڪي
اڀ تي هڪڙو پيرو ڪڙندا

وري نه اچبو وري نه اچبو
اڳتي هلبو اڳتي هلبو

---

* محمد فقير جي شعر جي هڪ سٽ
** هيءَ سٽ ٻه پيرا ” مون دريءَ مان جهاتي پاتي “ ڪري ڇپي هئي. تنوير جي پنهنجن ڪتابن ۾ هن پنهنجي هٿن سان ٻه پيرا اها ڇڪ صحيح ڪئي. ان ڪري هتي هن سٽ کي صحيح ڪري لکيو ويو آهي.

پوئتي موٽ ۾ چا آهي
جيڪي ڏنو سو ڏسڻ ۾ چاهي
واريءَ جي پٽ آهي حياتي
پيرا هڪ ڏس ۾ ئي وڃن تا
موٽي هرگز ڪين اچن تا
موٽڻ مشڪل ناهي پر
موٽڻ بس ناممڪن آهي

اڳتي هلبو اڳتي هلبو
ڪاڏي؟ ڪوئي ماڳ نہ آهي
توڙي ڪوئي ڀاڳ نہ آهي
پوءِ بہ اڳتي هلڻو آهي
پوءِ بہ اڳتي هلڻو آهي
اڻ ڄاتي ڪنهن ماڳ ڏي هلبو
پر هر ماڳ اها منزل آ
جيڪا تو مون سوچي آهي
پنهنجي قسمت پنهنجي هٿ ۾

تون ڇا آهين
تون ڇا آهين

جي تون چاين سيڪجهه آهين
ڪجهه به نه چاهين
ڪجهه به نه آهين
جيڪي چاهين
سوئي آهين

هيءَ دنيا آ تنهنجي دنيا
جيئن به چاهين
تيئين ئي ٺاهين
توڙي ڊاهين
ٺاهين ڊاهين ڊاهين ٺاهين
جنهن کي چاهين تنهن کي چاڙهين
جنهن کي چاهين تنهن کي لاهين
آهين ناهين چاهين چاهين
سيڪجهه آهين سيڪجهه آهين

ڪيسين هلندين سونهان ـ مونکي
اجا بہ اڳتي وڃڻو آهي.

منهنجي واٽ انوکي آهي،
جيڪا تنهنجي ناهي ڏٿل،
تنهنجي سونهپ، تنهنجي ساڃهہ،
تنهنجي سياڻپ آهي گٿل.

تون جيڪي واٽون ٿو چاڙهين،
تن سان ناهي منهنجو ڪم،
تنهنجي هڪ هڪ وک کان نيارو
آهي منهنجو قدم قدم
ڪيسين هلندين سونهان ـ مونکي
اجا بہ اڳتي وڃڻو آهي.

اسانجو قلم محترم آ
اسانجو قلم هڪ علم آ

هيءَ نوڪ قلم آهي سنگين وانگر
زماني جي ناسور جي لاءِ نشتر
اسان کي نه گهر جي نه گهر جي ڪا دولت
اسا لئه قلم جام جم آ
اسانجو قلم محترم آ
اسانجو قلم هڪ علم آ

علم آهي جنهن هيٺ هيسيل ڏٻايل
ڏتاريل ڏڪاريل اڇي نيٺ مڙندا
انهن جي اميدن جا گل نيٺ ٽڙندا
اسانکي قلم جو قسم آ
اسانجو قلم محترم آ
اسانجو قلم هڪ علم آ

هيٺ ستارا مٿي ستارا وچ ۾ آهي چنڊ
هيءُ مَانڊيءَ جو منڊ

روشـنـين جي وهـنـدڙ ڌارا
وڃي ٻوڙندي لاٽ
روشـن روشـن واٽ

اڌ اونـڌاهـي اڌ سـوجـهـرو
ڌيمـا ڌيمـا ســاز
اڌ چـپ اڌ آواز

هيءُ سڀڪجهه پي ڪجهه ٻه نه آهي
جي تون ناهين ساڻ
او منهنجي چانڊاڻ

ٽيڙو

اونداهي ۾ سانت
ٻن ڳالهين ۾ ٽي ملي
هينئڙي ڪئي ايڪانت

جرڪيو اَهڙيءَ ريت
اونده ۾ ڄڻ ڪا ڪنوڻ
منهنجو روشن گيت

واچ ٽي لڏي وڻ
جهولن ٽاريون خوب ٽيون
ٽپڪي جا انب ڇڻ

هوريان وهندڙ واهه
پاٽي ٽي پاڇا لڏن
ترڪي وڃي نگاهه

رات وسي پرسات
وڃ جو چمڪو تنهن جو منهن
۽ پوءِ ڪاري رات

رونبو ڪن ان ريت
ماٺهو گپ هاٿا مگر
ڳائن اجرا ڪيت

وسي مسلسل مينهن
سج رتل آ تو جيان
آهي رات نہ ڏينهن

اڄ ايئن تو مرڪيو
پاري جي رات وئي ڪٽي
اس ترڪو نڪتو

پرهہ ڦٽي ۽ ماڪ
بانگ ڪڪڙ جي ٽي ٻجهي
ستل اجا پي پياڪ

چڙيو ٻير جو ٻور
چارو پيلو ٿي ويو
پوءِ بہ وچڙو ڏور

ڪالهہ وسيو هو مينهن
ڪپڙن تان چڪ ڌوئيندي
اڄ گذريو سارو ڏينهن

مينهن وسيو ڪلهہ جام
باغ ڪي پاڻي ڏيڻ ڪان
اڄ تہ مليو آرام

گرمي گھُٽ ۾ من
ڏسان پيو وڻ ڏانهن من
چري پوي ڪو پن

هيءُ جي ساوا پن
۽ هر ڳاڙهين پنڪڙيون
ڪنهن جا ويس ۾ ون

ڪنهنجو چوريو چنگ
۽ چرڪي آواز ڪان
اڏري ويو هو ڪنگ

منهن جو نيهن نمار
ڪيئن سليان مان لوڪ سان
پنهنجي من جا راز

جڳ سارو ساٿيهہ
ليڪن مونکي تو وٽي
ٻين ڪان وڌ هي ڏيهہ

سارا ماڻهو سون
سنڌ جي ماڻهوءَ جي مثل
آهي ڪٿي بہ ڪون

روش ٿي زماني جي اندر ٻري
اوهان ڏي ڏسون ٿا تہ دل ٿي ٺري

اسان سير ۾ پنهنجي ٻيڙي چڙهي
خبر ناهہ ڪائي ٻڏي يا تري

انهن تيز نظرن تہ ڳاري ڇڏيو
تڪيءَ اس ۾ برف جڻ پئي ڳري

پسي گل ڳاڙها رهي ڪيئن سگهي
نہ چارو تڏهن پي ٿو چانگو چري

اوهان کي ڏٺوسين ۽ معلوم ٿيو
تہ پيدا ٿياسين اوهان جي ڪري

اسان اڄ آهيون ۽ امرت اوهان
پيارو پياريو اسان کي پري

جيڪو آ سورائتو
سوئي تئي آسائتو

نيڻ ته مند سوا به وسن تا
مينهن ته آهي مندائتو

منهن جي هٿ لڳڻ سان ئي ٿيو
تنهنجو جڳ ڊولائتو

ان جي موٽ ته آهي محبت
آندو جو مون لاءِ تو

سج تري هيٺان لڪي ويو
چنڊ ڪي ڪوئي ٻڪيو
نان سمجهي ڪائي ويو
۽ ستارا ان ڪٺا ٿيائي
ڪنهن جنڊ ۾ پينهين چڙيا.
چو طرف اوندهه ۽ انڌوڪار ٿي
۽ نظر جي حد تائين ڪجهه به نه هئو ڪارنهن سوا
اوچتو ڪنهنجي اکين مان نور جون لاٽو اٿيون
ڪنهنج جي دل مان پڙڪو ڏئي شعلا دکيا
۽ انهي اوندهه جي ڪاري ڪاغذي پهراڻ کي وچڙي ويا
جنهنگ ۾ جيئن ڪا سڪل ٻوڙن کي وچڙي باهه
۽ پوءِ واءَ تي وڌندي وجي.
ايئن تيزيء ساڻ اوندهه جو لباس
ٿي ويو ناس.
سج تري هيٺان نه لڪندو
چنڊ ڪوئي نان ناهي
جو ڪو ٻڪيو ڪائي وجي.

اک اڙائـنـدا گـهـٽـا ۽ نـيـهـن لائـيـنـدا گـهـٽـا
مـون جـيـان پر نـيـهـن جـو نـاتـو نـڀائـيـنـدا گـهـٽـا

مو جيان ڪو جان ڪي جوڪي ۾ وجهندو ڪين ڪي
هونءَ ته منهنجي سهڻي ڪي ظاهر ۾ پائيندا گهٽا

هڪڙو مان ئي حال پنهنجو ڪين چئي سگهندس ڪڏهن
حال منهنجو هونءَ توکي پيا ٻڌائيندا گهٽا

تنهنجو منهن ۽ زلف تنهنجا، تنهنجا ڳل ۽ تنهنجا چپ
صبر مـنـهـنجي کـي اچـا پـي آزمـائـيـنـدا گـهـٽـا

تون هيئن جنهن ڏي الائي ڪيئن وري هي دل چري
هونءَ ته سهڻا دل کي منهنجي هئا ليائيندا گهٽا

راڳ جـو تـنـوير مـان اڄ تـو اڪـيـلـو ڳائـيـان
وقت ايندو جو انهيءَ کي نيٺ ڳائيندا گهٽا

آءُ وري
آءُ وري

دل تي هٿن مان وحي
پيار نہ ڪنهن جي مڃي
توکان سواءِ ڪين سري
آءُ وري
آءُ وري

نيهن جو دريا آ
جيڪي انهيءَ ۾ ٻڏا
ياڻءِ تہ سي ويا تري
آءُ وري
آءُ وري

وهم گناهن جو ڇو
مان بہ ملائڪ نہ ڪو
تون بہ نہ ڪا حور پري
آءُ وري
آءُ وري

نوان سچ چئبا
نوان ڪوڙ ظاهر ڪبا
نوان ڏينهن آيا
نوان نينهن آخر ڪبا

نئين ڏات ملندي
نئين لات ملندي وري
نئين ذات پنهنجي
نئين جوت جلندي وري

سيئي ڪوڙ جهونا اگهاڙا ٿيا
نوان ويس پائي نوان ڪوڙ آيا
نوان سچ چئي ۽
انهن کي اگهاڙو ڪنداسين ته نيٺ
انهن کي اگهاڙو ڪنداسين ته نيٺ

مـون وٽ اڄ مـون وٽ اڄ

ائين نہ اڄ جيئين مند جا گل
ڳاڙهـا نـيرا پـيـلا گل
ٽڙي ۽ ڪن جهرمر ڪجهہ ڏينهن
ائين جيئن ڪوئي ڪچو نينهن
وچـن هـو پاڻ بہ ڪـومائي
منـهـنجي دل يـي گـهـٻرائي

مـون وٽ اڄ مـون وٽ اڄ
ائين نہ اڄ جيئين ساوڻ مينهن
تـورو وقـت ڪـري تـڏڪـار
۽ ان ڪان پـوءِ آخـرڪـار
سـاڳـي ٻـٽ ۽ سـاڳـي اسـاٽ
ڇڻ تہ پئي ئي ڪين هئي ڇاٽ

مـون وٽ اڄ مـون وٽ اڄ
ائين نہ جيئين هيءُ چوڏهينءَ چنڊ
هـڪـڙي رات هـٽي تـو مـنـڊ
۽ پـوءِ روز وڃي گـهـٽـبـو
منهنجـو هانءُ بہ تـئي تـورو

مـون وٽ اڄ مـون وٽ اڄ
ايـئن، جيـئن ڪـو ازلـي سچ
سـدا حـسـين ۽ سـدا جـوان
جنهـن جا جـوين نـت نـوان
جنهـن جا جـوين نـت نـوان

جوت جلڻ سان آهي
ڪوئي ته جلندو
ڪوئي ته جلندو

ماڳ هلڻ سان آهي
ڪير ته هلندو
ڪير ته هلندو

سوپ وڙهڻ سان آهي
ڪير ته وڙهندو
ڪير ته وڙهندو

شعر لکان ٿو
ڇڻ مان ڪو پوپٽ پڪڙيان ٿو
يا ڪو گل گلاب چنان ٿو
يا ڪنهن مينهن ڦڙي کي جهٽيان ٿو
يا ڪنهن سهڻي من مهڻي جو
نازڪ نازڪ ڳل چهان ٿو
يا ڪنهن وڄ کي
پنهنجي پلاند ۾ قيد ڪريان ٿو
يا ڪنهن واچوڙي کي پنهنجي مٺ ۾ بند ڪريان ٿو
شعر لکان ٿو

تنهجو جي نام اچي
جام تي جام اچي

تئي جو بدنام اچي
ڇڏي اسلام اچي

گلرخن جي نالي
مئه گلفام اچي

ياد تنهنجيءَ سان سدا
دل کي آرام اچي

شعر لکجن تنوير
جڏهن الهام اچي

پڇري مان نڪرڻ گهرجي
اڄ مون کي اڏرڻ گهرجي

ٻاهر خشبو آ ڪيڏي
گل جو رنگ ڏسڻ گهرجي

روئي روئي سوچم نيٺ
اڄ مونکي مرڪڻ گهرجي

عمر سنڀالي پير ڪنيم
اڄ مون کي ترڪڻ گهرجي

نانگ ڏنگهيو آ مو کي تو
مونکي تنهنجي مڻ گهرجي

ڍر ڏي پيرت جي ڏاگهي کي
ڳنڍي نه پوءِ ڇنڻ گهرجي

واءِ اتر جو سِهُه سيارو
اڄ ڪو مچ مچڻ گهرجي

تو وٽ مان جي اچي نه سگهان
مو وٽ توکي اچڻ گهرجي

اڄ ڪو رنگ رچڻ گهرجي
اڄ تنوير اچن گهرجي

هيءَ پاڇن جي حقيقت
هيءَ خوابن جي حقيقت
سونهن ڄڻ ڪنهنجي جو چٽڪو
نينهن ڄڻ مينهن سانوڻ جو
پيار ڄڻ برف محل
روپ ڄڻ رمندو ڪو بادل
تنهنجي حقيقت آ فنا
منهنجي حقيقت آ فنا
حسن فاني
۽ محبت فاني
آ فنا جو ئي فنا ساڻ لڳاءُ
هير جو ماڪ سان ڄڻ آ هڳاءُ
ڪجهه گهڙيون آهي بچاءُ
جيستائين آ بقاءُ
تيسين ته محبت آهي
جيسين فاني ٿئي ڪو
تيسين ته حقيقت آهي

ڏاهو تـوڙي پـورو مـاروئڙن کي شـال وٺـان

ساهہ ڏيان تو ساٿ لئي ڪـنهن تـي نـاهي تـورو
مـاروئڙن کي شـال وٺـان

منهنجو من ايئن پاڪ آ جئن ڪو ڪاڳر ڪورو
مـاروئڙن کي شـال وٺـان

جيڪو توڙ نڀائي ڇاڻي سـوئـي آهـي سـدورو
مـاروئڙن کي شـال وٺـان

وڃندو آهي سوئي جيڪو هـونـدو آهـي پـورو
مـاروئڙن کي شـال وٺـان

هو جيڪو گل ڪالهہ ٽڙيو هو
ڪٿان اچي سو اڄ
هوءَ جا خشبو مست هئي ڪلهہ
هوءَ جا گلابي لڄ

اڄ پي ڪي ئي گل ٽڙيا ۽
ڪيئي نڪريا رنگ
اس جي ٽڙڪي جهڙا روپ ۽
انبلت جهڙا انگ

اڄ پيي ڪي ئي ساز ڇڙيا پر
اهو ڪلهڪو گيت
پريت نيئن ٿي دل ڪي وٽي پر
الا پراڻي پريت

جيت اڄوڪي ڪجھ بہ نہ آهي
اها ڪلهوڪي هار
اهو پراڻو پيار الا او
اهو پراڻو پيار

بند ڪمرو
جنهن جي اولهه جي طرف شيشو لڳل
جنهن مان لهندڙ سج ليئا پائي ٿو روز
اپرندڙ سج کي جهاتي آهي پاتي
۽ انهي شيشي منجهان
بنگلي جي باغ جو منظر به ڏسجي ٿو پيو
گل کي نارنگي کي پيلا کي اڇا
رنگ ڏسجي ٿو مگر خشبو ـ ؟
ڪئين ڪري شيشي جي هيءَ ديوار پار
هيءُ جهرڪيون هي ڪبوتر هيءُ ڳيرا
هڪڙي وڻ کان ٻئي تي ٽا ٽپ ٽپ ڪرن،
صاف ڏسجي ٿو اهو،
پر انهن پکين جون مٺيون ٻوليون ٻڌجن نه ٿيون.
بند ڪمرو جنهن جي اولهه جي طرف شيشو لڳل ـ
جنهن منجهان ڏسجي ته سڀڪجهه ٿو پيو
اپرندڙ سج کان سواءِ
پر ٻڌجي ڪجهه پي نه ٿو
۽ نه ڪا خشبو اچي.
اوچتو ڪنهن حرڪتي ڇوڪر
ڪٽي پٿر هنيو.
شيشو ڀڄي پيو،
خشبو اندر ڊوڪي وئي.

پيلائين سان پول منهنجو پيلائين سان پول

ڪين وساريندس مان ڪڏهن ڪئُم جيڪو قول
منهنجو پيلائين سان پول

دل ۾ ڪوئي ڊپ نہ آهي هينئُڙي ناهي هول
منهنجو پيلائين سان پول

پهچي پار نہ رهندو ياد هي وهہ تڪ جهڪ ۽ جهول
منهنجو پيلائين سان پول

منهنجي لڙڪ جي قيمت ناهي هي موتي انمول
منهنجو پيلائين سان پول

او تنوير اجا بہ گهٽائي جيئڻ لاءِ سهارا آهن
گل اجا پي سرها آهن دوست اجا پي پيارا آهن

آءٌ رڻن جو رولو آهيان منهنجا رستا نيارا آهن
جن تي ڪوئي پيرو ناهي سي ئي منهنجا چارا آهن

هيءُ جي گل ۽ مکڙيون آهن هيءُ جي چنڊ ستارا آهن
ڪنهن مٽي جو مظهر آهن ڪنهن پياري جا اشارا آهن

جن سان اوندهہ ۾ پي جهلڪا ڏئي تي جهرمر جوت سدائين
هيٺ زمين تي تورا ماڻهو اپ ۾ ڪي ئي تارا آهن

آءٌ ازل کان وينو آهيان واٽ ۾ ايئين نيڻ وڇائي
جڻ منهنجا محبوب هتان هاڻي ئي گذرڻ وارا آهن

موکي تنهنجي اکڙين مان ڪا جوت امرتا جي ٿي جهلڪي
قاتل جي هيراڪ انهي جي لاءِ ٿيا هي متارا آهن

هڪڙو ڪمرو آهڙو جنهن جي هر هڪ ڪنڊ ۾ چارا آهن
جت ماڻهو ناهن ات ڪوريئڙن جا وارا نيارا آهن

جي منهن مٺايو مري وياسين
۽ جي نهاريو ته جي پياسين

ٻه جام پي ۽ ڏٺو اوهان ڏي
ته جيڪي هئي سين سو ٿي پياسين

ڏٺي سين اوندهه اندر سڙي پيو
ڏيئا هياسين ٻري پياسين

شهر اوهان جي اچي خبر پئي
پليل هئاسين پلي پياسين

چم چم چم چمڪي چير
ايو ڪير
منهنجي اڱڻ ۾

هيءُ ڪهڙو تي ويو آ جادو
وايو منڊل سارو خشبو
سرهي سانجهہ سوير
ايو ڪير
منهنجي اڱڻ ۾

گونجيا گونجيا گيت ڪٿان هيءُ
سازن آندي ريت ڪٿان هيءُ
هيءُ پڙ پڙ جا پير
ايو ڪير
منهنجي اڱڻ ۾

ٻاهر ۽ اندر آئينو
جرڪي دنيا جرڪيو سينو
لهي ويا سپ مير
ايو ڪير
منهنجي اڱڻ ۾

پـنـڌ آهـي پري
پـنـڌ آهـي پري

تيـسـين ترسي ﺑﮧ پـئـو
ڏيـنهـن جـيـسـين ٽري
پـنـڌ آهـي پري

جـيـسـين مـوٽـي اچـين
ڪـو جـئـي ڪـو مـري
پـنـڌ آهـي پري

شـــال مـــوٽـــي اچـي
تـو لـڳـين مـون ڳـري
پـنـڌ آهـي پري

ســيــاري پن چــٽن
چٽن نہ تنهنجون ڳالهڙيون
چـنبڙي دل کي پـون

سياري جهـڪـو درياهہ
جيئن لهي درياهہ تيئن
چڙهـي وحـي تـو چاهہ

سـياري نـنـڍڙو ڏيـنـهـن
جيئن ننڍو ٿئي ڏينهن تيئن
وڌي وڏو ٿـئي نـيـنـهـن.

ماضي سچ ڪڙو ڪو
چڙ ڪو مڌ پروڪو

جيڪو خواب ڪلهوڪو
سوئي سچ اڄوڪو

سيڪو سپنا ماٿي
ساپيا ماٿي ڪوڪو

اسان ملائڪ ناهيون
او لوڪو او لوڪو

گل چٽڻ جو ڪاٿي
تو آواز پڌوڪو

تج جي گوهي جيان
شعر نڪتو ذهن مان

چڻ ته ڏينهون ڪو ڪليو
چڻ ته ڦٽيءَ آ منهن ڪڍيو

چڻ ته اڪ ٽٽڙو اڏيو
واءَ تي ترندو ويو

ڪيسـتائين مجـاز جـون ڳالهيون
هاڻ هلنديون نہ راز جون ڳالهيون

تون نہ سمجهين ۽ مان ڪندو ٿو وتان
شعر پنهنجي ۾ راز جون ڳالهيون

حسن آڏو جهڪي ڏسي هڪبار
پوءِ ڪري نماز جون ڳالهيون

تون ياد اچين ايئن جيئن هير گهُلي تي
اڏاتي خوشي ڄڻ منهنجي جهوليءَ ۾ جهُلي تي

ڄڻ ماڪ پوي تي ۽ ڪا تذڪار ٿئي تي
ڄڻ صبح ٿئي تو وري مڪڙي ڪا ڪُلي تي

ايئن پيار جي هبڪار وڃي ڦلجي جڳ ۾
ڄڻ شهر ۾ افواهه ٿي ڪا ڳالهه هُلي تي

ڪيترين سهڻيون صورتون
تنهنجي صورت ڪٿي

ڪيترين مهڻيون مورتون
تنهنجي مورت ڪٿي

شهر جي شور ۾ تنهنجي آواز کي
مان سڃاڻي وٺان

تون گلن ۾ لڪي ڄي وڃين
توکي چاڻي وٺان

هيءُ نوري نظارا لڪائي سگهن
تا نہ توکي ڪڏهن

منهنجي دل تان مٽائي سگهن
تا نہ توکي ڪڏهن

گوڙ ۾ گم تہ پي توکي ڳوليان پيو
توکي ڳوليان پيو توکي ڳوليان پيو

سوڪهڙي تي ساوڪ آئي سانوڻ مينهن پيا
توسان نينهن ٿيا

ٻاڙها پيلا ناسي نيلا ڪي گل ٽڙيا
توسان نينهن ٿيا

مڌر مڌر هئي سانت ائين ڇڻ ڪي ئي ساز ڇڙيا
توسان نينهن ٿيا

ڪي وريا، سي، جيڪي اونهين اکڙين منجهه گهڙيا
توسان نينهن ٿيا

مڌ پي جي نہ لُڏيَا ڪڏهين سي توکي ڏسي ٽڙيا
توسان نينهن ٿيا

رات اسان جي من جي اپ تي ڪي ئي چنڊ ڪڙيا
توسان نينهن ٿيا

مون توکي هٿ ڏنا
ان لاءِ ته ڪم ڪرين
۽ تون انهن هٿن کي
گهڙيءَ گهڙيءَ ۽ هر ويلي
دعا جي لاءِ کڻين

ڪھڙا گھيڙ ڏسون
ڪھڙا گھاٽ پچون
تنھنجو نانءُ وٺون
ترندا تار وچون

ترسون ڪيئن پلا
من ۾ آڳ الا
ترسون جي - پڄرون
ڪھڙا گھيڙ ڏسون

ڪوئي ساٿ ھلي
آھي جي تہ پلي
ھيڪل ورنہ ھلون
ڪھڙا گھيڙ ڏسون

پيرو ناھي ڪو
بلڪل نئون رستو
ڪنھنجا پير ڪٹون
ڪھڙا گھيڙ ڏسون
ڪھڙا گھاٽ پچون

گهٽين ۾ رلون ٿا
ٽڙون ٿاپڙون ٿا

گهٽو ئي پيئون ٿا
۽ ٿورو جيئون ٿا

جي الزام اچن ٿا
ته چپ چپ ٻڌون ٿا

اتان ٿو ڪٿي جڳ
اسان جت چڏيون ٿا

اوهان ڏي ڏسون ٿا
غزل جڙ لکون ٿا

اوهان پٽرن کي
اسان ئي گهڙيون ٿا

هيءُ ڪنهنجو لاش آ
جنگ جي ميدان ۾
ڪهڙو پاسو زور تيو
ڪهڙو پاسو گهٽ رهيو
ڪنهنجو رت هاريو گهڻو
ڪنهنجو رت آ گهٽ وهيو
ڪنهن ڪي ڏڪ ڳؤرا لڳا
ڪنهن ڪي ڏڪ ٿورا لڳا
ڪنهن ڪي گهرا گهاءَ
ڪنهن ڪي هلڪا زخم ٿيا

ڪير آ ڪٿجي ويو
ڪنڌ ڪنهنجو آ جهڪيو
ڪنهن تي بم برسيا گهڻا
ڪنهن جا گهر سڙيا گهڻا
ڪهڙي پاسي جا گهڻا
ٻار ٿيا آهن يتيم
ڪنهن طرف رب ڪريم

ڪهڙي پاسي ٻاھ گهٽ
ڪهڙي پاسي آھ گهٽ
ڪهڙي پاسي سور گهٽ
ڪهڙي طرف مجبور گهٽ
هيءُ ڪنهنجو لاش آ
جنگ جي ميدان ۾

هن جي پاسي آ ڪٿيو
يا انهي هارائيو
هيءُ ٿيو آهي شهيد
يا جهنم ۾ رسيد
رهمتون ڪنهن تي وسيون
لعنتون ڪنهن تي وسيون

هيءُ جنهنجو لاش آ
ٽوڙي ان آهي ڪٿيو
يا انهيءَ هارائيو ـ
هيءُ منهنجو لاش آ
هيءُ تنهنجو لاش آ
هن نہ ڪو آهي ڪٿيو
۽ نہ آ هارائيو

مات ٿياسين تون ۽ مان
مات ٿي انسانيت
سر جهڪائي شرم کان
بيٺي آ رحمانيت

پورو ٿيو

تنوير عباسي جا ڪتاب
www.tanveer-abbasi.org
تان ڊائون لوڊ ڪري سگهجن ٿا